

Školní rok: 2019/20

Minimální preventivní program

ZÁKLADNÍ ÚDAJE O ŠKOLE

Název a adresa školy, pro kterou platí tento MPP	ZŠ a MŠ Bratislavská 994, Varnsdorf, 407 47
Jméno a příjmení ředitele	Mgr. Petr Šmíd, statutární zástupce Mgr. Bc. Iva Špičková
Telefon na ředitele	602 402 435, 736 447 879
E-mail na ředitele	reditel@zsms-bratislavska.cz

Jméno školního metodika prevence	Mgr. Jana Králová		
Telefon	777 561 862		
E-mail	kralova@zsms-bratislavska.cz		
Specializační studium	Ano		
Realizátor vzdělávání	Karlova univerzita, Praha		

Jméno výchovného poradce	Mgr. Jana Králová		
Telefon	777 561 862		
E-mail	kralova@zsms-bratislavska.cz		
Specializační studium	Ano		
Realizátor vzdělávání	Karlova univerzita, Praha		

	Počet tříd	Počet žáků/studentů	Počet ped. pracovníků
ZŠ - I stupeň	5	96	17

Obsah :

1. Úvod
2. Cíl Minimálního preventivního programu
3. Primární prevence v rámci jednotlivých předmětů
4. Řešení přestupků
5. Informování rodičů
6. Spolupráce s jinými organizacemi
7. Školní akce
8. Volnočasové aktivity

Závěr

Příloha- Krizové plány

1. Úvod

Primární prevence projevů rizikového chování představuje složitý a mnohvrstevný soubor jevů a opatření, které vedou k předcházení, potírání a řešení společensky rizikového chování.

Stále většímu počtu jedinců, v první řadě mládeži, se v postmoderním světě a v náporu jeho civilizačních důsledků nedaří z různých důvodů vyrovnat se přiměřeně a zodpovědně s mnoha náročnými životními situacemi. Zástupným řešením pak pro ně bývá mimo jiné i zneužívání tabáku, alkoholu, drog a dalších návykových látek.

Existence rizikového chování, se kterou se téměř denně setkáváme ve škole i mimo ni, se tedy týká každého z nás. Pedagogů, rodičů a všech, kteří přicházejí do kontaktu s dětmi a mládeží.

Naše škola zpracovává Minimální preventivní program v oblasti prevence rizikového chování (dále jen MPP) jako přílohu školního vzdělávacího programu „Cesta“. Otázka včasné prevence vedoucí žáky k ochraně zdraví, získání pozitivního postoje k vlastnímu tělu, životu, ale i umění najít si životní cíl a osobnostně i sociálně růst, je pravděpodobně nejdůležitějším cílem, ke kterému by měla primární prevence na školách směřovat.

MPP vychází ze zákona 561/2004 Sb., zákona č. 379/2005.

Analýza současné situace na škole - personální zdroje školy pro realizaci MPP

Ředitel školy: Mgr. Petr Šmíd , statutární zástupce Mgr. Bc. Iva Špičková

Školní metodik prevence: Mgr. Jana Králová

Třídní učitelé:

1. ročník – Mgr. Pavlína Macháčková

2. ročník - Valerie Šmídová

3. ročník – Mgr. Barbora Kittlová

4. ročník – Mgr. Jana Králová

5. ročník – Mgr. Michaela Ševčíková

Vychovatelky: Martina Lehrochová, Marcela Beniačová

Asistentka: Alena Tesařová, Jana Plhová, Blanka Šmidílková, Jitka Lhotáková, Zdena Kubíková

Materiální vybavení školy

Škola využívá jednu budovu. V přízemí je školní družina, šatna, tělocvična, jídelna s výdejnou obědů (ty jsou dováženy). V dalších dvou podlažích je pět tříd, sborovna, ředitelna, počítačová učebna, oddělení školní družiny a sociální zařízení.

Dále je od 1. 9. 2012 v prostorách školy (první patro) zřízena třída MŠ s kapacitou 25 dětí. Od 1. 9. 2015 je také v prvním patře nově zřízena druhá třída MŠ s kapacitou 25 dětí.

K areálu školy patří školní pozemek, rozlehlá zahrada, hrací koutky, školní hřiště, doskočiště. Část školního pozemku je vyhrazena pro pěstitelské práce.

Školní zahrada byla rozdělena na část pro ZŠ a druhou, vybavenou herními prvky vhodnými pro menší děti, která je vyhrazena MŠ. Nově od letošního školního roku je herními prvky vybavena i část školní zahrady vyhrazena pro žáky základní školy.

Třídy jsou nově vybaveny žákovskými lavicemi. Interiér školy je zrekonstruován. Jsou dodrženy podmínky platných norem (osvětlení, teplo, čistota, větrání, velikost nábytku apod.). Vybavenost dvojrozměrnými učebními pomůckami je na velmi dobré úrovni a plně dostačující (nástěnné obrazy, mapy a jiné). Rovněž vybavení učebnicemi a učebními texty je plně vyhovující. Všechny třídy jsou vybaveny interaktivními tabulemi, včetně počítačové učebny i obou tříd MŠ. Každá učitelka má přístup na internet a používá služební notebook. K dispozici je i letní třída - altán na zahradě školy, kde probíhá výuka jednotlivých tříd v teplejších dnech. Nově byla zrekonstruována tělocvična, která bude k užívání od října tohoto školního roku.

V průběhu prázdnin 2015 bylo vybudováno hřiště s umělým povrchem s nákladem více než 2 milionů Kč.

Do budoucna je nutné ve prospěch kvalitnějšího vzdělávání realizovat tyto změny ve vybavení:

- průběžně zdokonalovat vybavení v počítačové učebně, vybavit všechny třídy nastavitelnými lavicemi, zvláště pak sjednotit lavice ve 4. třídě
- zlepšit pracovní prostředí školní družiny (vybavit pracovním a odpočinkovým nábytkem, pomůckami pro aktivní i pasivní relaxaci a pro učení)
- rozšířit prostory pro uložení pomůcek a pro přípravnou práci učitelů (kabinety), dokončit započaté práce v suterénu budovy
- pokračovat v revitalizaci školní zahrady-amfiteatrum

2. Cíl MPP

Cíle našeho MPP vychází z preventivní strategie školy. **Naším hlavním cílem** je vytvoření školy, která podporuje zdravý životní styl.

Nejdůležitějším prvkem primární prevence je VZTAH. Učitel by měl pracovat na utváření dobrého vztahu s každým dítětem jednotlivě. Když si vytvoří k dítěti dobrý vztah a respektuje ho, je i dítě následně motivováno akceptovat to, co učitel říká. To je obzvláště obtížné s problematickými dětmi v různých oblastech života, avšak právě tyto děti individuální přístup nejvíce potřebují. Chceme-li, aby se dítě dokázalo dostatečně bránit, učíme ho, aby umělo říci NE.

Cílem je spolu s rodiči a dalšími zúčastněnými subjekty formovat osobnost žáka tak, že je s ohledem na svůj věk schopen orientovat se v dané problematice, cení si svého duševního i fyzického zdraví, má

osvojené základní sociální dovednosti a umí rozumně nakládat se svým volným časem. MPP v naší škole úzce souvisí s minimálním programem v MŠ. Některé aktivity během roku jsou společné nebo se prolínají. V prostředí našeho společného zařízení ZŠ a MŠ klademe důraz na zdravé klima školy, prostředí důvěry, slušné chování a laskavé mezilidské vztahy.

Formy prevence:

- úzká spolupráce mezi rodiči, žáky a školou
- poradenská činnost, odhalování specifických poruch učení a chování, následná náprava
- vzdělávání v oblasti zdravého životního stylu, jsme zapojeni do projektu Zdravíkov
- vyhranění negativního vztahu k návykovým látkám
- nabídka školních a mimoškolních aktivit, úzce spolupracujeme s organizací Schrodingerův institut

Primární prevence rizikového chování je zaměřena na předcházení zejména na následujících rizikových jevů v chování žáků:

náznaky agresivity a hrubého chování

vulgární vyjadřování a slovní agresivitu

poruchy příjmu potravy, špatné stravovací návyky a složení stravy

škodlivost návykových látek (kouření, drogy, alkohol)

nebezpečí kyberprostoru, hl. sociálních sítí

netolismus (virtuální drogy)

šikana, rasismus, vandalismus

Dále na rozpoznání a zajištění včasné intervence zejména v těchto případech:

domácí násilí

týrání a zneužívání dětí

ohrožování mravní výchovy dítěte

Základním principem je výchova žáků ke zdravému životnímu stylu, osvojování si pozitivního sociálního chování a vytváření sebeúcty jako mravního základu každého jedince. Naším cílem je pomoci žákům předejít problémům spojeným s rizikovým chováním a přirozenou cestou je pozitivně stimulovat k řešení případných problémů. Významnou roli zde hrají aktivity v rámci vyučování, zájmové aktivity, volnočasové aktivity, výlety, soutěže, exkurze, při kterých si žáci osvojují odpovědnost za sebe a své jednání.

3. Primární prevenci realizuje každý vyučující v rámci svého předmětu.

Využívá k tomu přirozené situace a problémy.

1. ročník

osobní bezpečí

základní zásady mezilidské komunikace vztahy v dětském kolektivu

základní hygienické návyky

využití volného času

rodina – základ bezpečí

2. ročník

lidské tělo

zdraví a jeho ochrana

zacházení s léky

režim dne

vztahy mezi lidmi

chování v rizikových situacích

3. ročník

pojmy z oblasti prevence

lidé kolem nás

multikulturní výchova

využití volného času

ochrana proti obtěžování cizí osobou

4. ročník

lidské tělo

odlišnosti mezi pohlavími

životospráva a důsledky nevhodných návyků

využívání volného času

5. ročník

pojmy šikana, násilí

závislosti

vztahy v kolektivu

puberta

Všem ročníkům společná témata – domov, rodina, komunikace, negativní vliv kouření a alkoholu.

Kompetence žáka na konci 1. stupně v oblasti prevence rizikového chování

- definuje rodinu jako zázemí a útočiště
- zvládá komunikaci s dětmi a dospělými
- má osvojené základní sociální dovednosti
- má osvojené základní hygienické návyky
- ví, jak se ochránit před kontaktem s cizími lidmi
- organizuje si přiměřeně vhodně volný čas
- rozliší léky a návykové látky
- pojmenuje škodlivost kouření, alkoholu a jiných návykových látek, zná následky jejich užívání
- umí odmítat rizikové podněty

S jednotlivými tématy se žáci nejvíce setkávají především v prvouce, přírodovědě, vlastivědě, ale i v ostatních předmětech

Primární prevence v rámci jednotlivých předmětů

1. ročník

Prvouka, český jazyk

Chování lidí, vyjádření svého názoru, zásady správné komunikace. Péče o zdraví, režim dne, lidské tělo, hygiena, osobní bezpečí, třídní pravidla, vztahy ve třídě, prevence kouření, zásady chování při kontaktu s cizí osobou

2. ročník

Prvouka, český jazyk

Chování lidí, péče o zdraví, zdravá výživa, lidské tělo, nemoc a úraz, hygiena a čistota, zdravý životní styl, prevence užívání alkoholu a drog, osobní bezpečí, pozitivní hodnocení sebe sama, prevence šikany, empatie, vyjadřování citů, prosociální chování

3. ročník

Prvouka, český jazyk

Souvislé vyjadřování, pravidla v životě a povinnosti žáků, soužití a chování lidí, dopravní výchova, lidské tělo, péče o zdraví, zásady první pomoci, zdravá výživa, osobní hygiena, zdravý životní styl, osobní bezpečí, prevence užívání alkoholu a drog, bezpečí v kyberprostoru, krizové situace

(nebezpeční lidé, šikana, sexuální zneužívání, odborná pomoc)

4. ročník

Přírodověda, český jazyk

Vytváření pravidel pro soužití ve třídě, řešení modelových situací při komunikaci a spolupráci. Konflikty- jejich řešení, umění říci ne, asertivní chování, umění odpouštět, ustoupit, kompromis.

5. ročník

Přírodověda, vlastivěda, český jazyk

Sexuální chování, linka důvěry, krizová centra. Prevence zneužívání návykových látek. Osobní bezpečí – práce policie, pochopení významu řádu, pravidel a zákonů pro fungování společnosti. Práva a povinnosti dětí. Zdravý životní styl, prevence kyberšikany, relaxace, zdravý životní styl.

4. Řešení přestupků

Školní řád zakazuje žákům nosit do školy věci, které by mohly ohrozit zdraví, způsobit úraz nebo ohrožovat mravní výchovu. Porušení tohoto ustanovení bude klasifikováno jako hrubé porušení školního řádu s následkem sankcí.

Budou sledovány i další sociálně patologické jevy – šikana, vandalismus, rasismus apod.

V případě, že selže prevence, přistoupí škola k následujícím opatřením:

1. individuální pohovor s žákem
2. spolupráce s rodinou
3. doporučení kontaktu s odborníky
4. v případě nezájmu rodičů nebo charakteru problému uvědomění sociálního odboru
5. v závažných případech spolupráce s Policií ČR.

Žáci jsou se školním řádem seznámeni 2. září a dále i v průběhu školního roku.

Rodiče žáků jsou seznámeni se školním řádem na třídních schůzkách nebo je k nahlédnutí na nástěnce ve vestibulu školy.

5. Informování rodičů a žáků

Škola bude spolupracovat s rodiči ve všech oblastech působení v rámci MPP, především v oblasti zdravého životního stylu a oblasti prevence. Tato problematika bude zařazována do programu třídních schůzek. Rodiče budou seznámeni s MPP a školním řádem. Žáci jsou informováni, že o svém problému mohou hovořit s kterýmkoliv pedagogickým pracovníkem školy.

Ve 2. patře se nachází schránka důvěry.

6. Spolupráce s jinými organizacemi

Oblast školství

- pedagogicko - psychologická poradna- tel. 770 192 215, paní Forferová

- SPC- 775 298 945- paní Maťová

- vzdělávání pedagogů, kteří realizují preventivní aktivity ve škole, odborná práce s dětmi ohroženými sociálně patologickým vývojem

- spolupráce s jinými školami

Oblast zdravotnictví

- dětský lékař – prevence záškoláctví- kontakt v ŽK každého dítěte

- spolupráce při realizaci protidrogové prevence – pan Lacina- 417 545 234

- besedy o dospívání- paní Čapíková-606 433 850

Oblast sociálních věcí

- sociální odbor, kurátoři – 412 384 616

- nezisková organizace CEDR-776 731 732

- Centrum sociálních služeb - Nizkoprahový klub Modrý kámen-412384516

- záškoláctví- Městský úřad Varnsdorf, odbor správních agend a dopravy, Bc. Lucie Marková

uvést - jméno, datum narození dítěte, rodičů, adresa trvalého pobytu, počet neomluvených hodin a konkrétní data dní, za které je neomluvená absence vyčíslena, tiskopisy u metodika prevence nebo na nástěnce

OSPOD- o záškoláctví informovat až ve chvíli, kdy k němu dochází v takové intenzitě nebo po tak dlouhou dobu, že je vážně ohrožen vývoj dítěte

Policie ČR, Městská policie

- Služba kriminální policie - oddělení nezletilých

- využít lektorských služeb policistů v oblasti sociálně patologických jevů

Městský úřad Varnsdorf

Bc. Václav Lacina-prevence kriminality

Budova: T. G. Masaryka 1838

Tel. linka: 417 545 234

Email: vaclav.lacina@varnsdorf.cz

Internetové odkazy a poradny :

www.msmt.cz

www.varnsdorf.cz

www.adiktologie.cz

www.ddswinet.cz

www.detskaprava.cz

www.donalinka.cz

www.drogovaporadna.cz

www.minimalizacesikany.cz

www.modralinka.cz

www.odrogach.cz

www.koordona.cz

www.sikana.cz

www.ppprumburk.cz

7. Školní akce

Zdravíkov – probíhá již od konce září, projekt bude zakončen workshopem s rodiči

Etické dílny- probíhá již 23.- 25.9.2019

přednáška Policie ČR s výukovým programem

divadelní představení, výchovné koncerty

sportovní soutěže, turnaje

účast v literárních, recitačních, vzdělávacích soutěžích a výtvarných soutěžích

individuální doučování, příprava na vyučování

jednorázové akce (Zdravé zuby, Světový den zdraví, Světový den zvířat, Den Země aj.)

společné akce s rodiči (dílny ap.)

školní výlety, exkurze

oslavy ve městě, ve škole, vystoupení žáků

tradiční besídky využití sportovišť u školy a okolní přírody k vycházkám

Schrodingerův institut- rozsáhlá nabídka volnočasových aktivit- přímo ve škole

Doučování, zájmové kroužky v rámci naší školy

Projekty:

- Vánoční a velikonoční prodejní trhy s doprovodným kulturním programem
- Halloween-rozloučení se s podzimem
- Předškoláček – kroužek angličtiny- soustavná příprava a seznámení předškolních dětí se školou a její funkcí
- Sportovní dny (spolupráce s rodiči, sourozenci, kamarády...)
- Školní akademie- loučení se s pátou třídou, ukončení školního roku
- Ekologické dny
- Karneval
- Výtvarné projekty
- Spolupracujeme s řadou organizací, např. Domov svaté Máří Magdaleny, knihovna, sportovní kluby, DDM, Schrödingerův institut, ČCK aj.
- Jsme zapojeni do projektů 72 hodin, Hodina pohybu navíc, Velký – malý kamarád, výroba záložek pro děti ze slovenských škol.

Volnočasové aktivity v rámci školní družiny

základy práce na PC

hra na flétnu

Čteníčko aj.

Deskové hry

Závěr

Minimální preventivní program školy je součástí výchovy a vzdělání žáků po celou dobu povinné školní docházky. Vychází z preventivní strategie školy. Účastní se ho pedagogický sbor, žáci, rodiče a odborníci. V rámci minimálního preventivního programu je nutné kombinovat poskytování informací z oblasti prevence sociálně patologických jevů s výcvikem v sociálních dovednostech. Preferovat přístupy zaměřené do oblasti zdravého životního stylu a aktivního sociálního učení. Program musí brát zřetel na věk a osobní charakteristiky jedinců. Bude mít smysl jedině tehdy, když všichni zúčastnění budou vidět smysluplnost své práce. Toto chceme dosáhnout dobrou a pravdivou informovaností, ochotou vyslechnout druhého a nalezením správné cesty v případě pomoci.

Projednáno na pedagogické radě dne 29.8.2019.

Vypracovala Mgr. Jana Králová

1.A

2.A

3.A

4.A

5.A

ŠD 1

ŠD 2

Příloha č. 1

Krizový plán související s krádežemi a vandalismem

Krádeže, zejména mobilních telefonů, a ničení školního majetku, jsou nejčastějšími formami protiprávního jednání, se kterými se lze v prostředí škol setkat. Jak postupovat preventivně proti krádežím

Ve školním řádu je uvedeno, že krádeže jsou nepřijatelné. Upozornit žáky a jejich zákonné zástupce, že nošení cenných věcí (zejména věcí malých rozměrů) do školy je rizikové chování, které může vést k jejich odcizení. Cenné věci se do školy nenosí. Mobilní telefony, náušnice, řetízky, hodinky apod. si žáci ukládají do svých tašek, které uzavřou. Není přípustné, aby tyto věci ležely na volně přístupných místech. Šatna se uzamyká. I v případě, že bude žákům doporučeno nenosit do školy věci nesouvisející s vyučováním, nelze se odpovědnosti za škodu způsobenou na vnesených nebo odložených věcech jednostranně zprostit a za klenoty, peníze a jiné cennosti se odpovídá do výše 5 000 Kč (§ 1 nařízení vlády č. 258/1995 Sb., kterým se provádí občanský zákoník); pokud budou věci převzaty do úschovy, hradí je škola bez omezení.

Vést žáky k tomu, aby dokázali protiprávní jednání rozpoznat, byli všíímaví vůči svému okolí a v případě, kdy budou svědky takového jednání, ohlásili věc pedagogickému pracovníkovi školy.

Jak postupovat při nahlášení krádeže žákem

O události pořídit záznam na základě výpovědi poškozeného. Věc předat orgánům činným v trestním řízení (ohlásit na místní nebo obvodní oddělení Policie ČR), nebo poučit poškozeného žáka (jeho zákonného zástupce), že má tuto možnost.

V případě, že je znám pachatel, je třeba nahlásit věc orgánu sociálně-právní ochrany (byl-li pachatel mladší 18 let) a současně věc předat orgánům činným v trestním řízení.

Jak postupovat preventivně proti vandalismu

V poučeních o bezpečnosti a ochraně zdraví je třeba se problematice vzniklých škod věnovat a žáky opakovaně upozorňovat na jednání, které k poškození majetku vede a jak se takovému jednání vyhnout.

Jak postupovat při vzniku škody

Jakmile vznikne škoda na školním majetku, je třeba o celé záležitosti vyhotovit záznam a pokusit se odhalit viníka. V případě, že viníka škola zná, může na něm (jeho zákonném zástupci) vymáhat náhradu škody. V případě, že nedojde mezi zákonnými zástupci nezletilého dítěte a školou k dohodě o náhradu škody, může škola vymáhat náhradu soudní cestou.

Příloha č. 2

Krizový plán související s užíváním alkoholu

Prodej nebo podávání alkoholických nápojů osobám mladším 18 let je v ČR zakázáno. Zakázáno je rovněž osobám mladším 18 let alkohol nabízet, anebo je v konzumaci alkoholu podporovat. Podávání alkoholických nápojů osobám mladším 18 let může být trestným činem nebo přestupkem.

Postup v krizové situaci

V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci alkoholu v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit. Alkohol je třeba žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat. Podle závažnosti momentálního stavu žáka, případně dalších okolností pedagogický pracovník posoudí, jestli mu nehrozí nějaké nebezpečí. V případě, kdy je žák pod vlivem alkoholu do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí škola nezbytnou pomoc a péči a volá lékařskou službu první pomoci. Jestliže akutní nebezpečí nehrozí, postupuje pedagogický pracovník podle školního řádu školy: O události sepiše stručný záznam s vyjádřením žáka (zejména odkud, od koho má alkohol), který založí školní metodik prevence do své agendy a vyrozumí vedení školy. V případě, že žák není schopný pokračovat ve vyučování, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole. Jestliže není zákonný zástupce dostupný, vyrozumí škola orgán sociálně právní ochrany dítěte obce s rozšířenou působností a vyčká jeho pokynů. Škola může od orgánu sociálně-právní ochrany dítěte obce s rozšířenou působností vyžadovat pomoc. Zákonnému zástupci ohlásí škola skutečnost, že žák konzumoval alkohol ve škole i v případě, kdy je žák schopen výuky. Jestliže se situace opakuje, splní škola oznamovací povinnost k orgánu sociálně-právní ochrany dítěte. Oznamovacím místem je příslušný odbor obecního úřadu obce s rozšířenou působností podle místa bydliště dítěte. V případě uživatelského zájmu nebo zájmu jeho zákonných zástupců, poskytne škola potřebné informace o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace. Z konzumace alkoholu ve škole je třeba vyvodit sankce stanovené školním řádem. Za nebezpečné a protiprávní jednání je rovněž považováno navádění jiných žáků k užívání alkoholických nápojů. V případě podezření na intoxikaci žáka může pedagogický pracovník provést orientační test na přítomnost alkoholu (dechová zkouška), ale pouze na základě předem získaného souhlasu zákonného zástupce s orientačním testováním žáka na přítomnost alkoholu. Pokud je výsledek testu pozitivní, postupuje pedagogický pracovník obdobným postupem jako je uvedeno výše. O události sepiše pedagogický pracovník stručný záznam s vyjádřením žáka. Obdobný postup zvolí pedagogický pracovník i v případě příchodu žáka do školy pod vlivem alkoholu, resp. kdy nelze prokázat, že se žák intoxikoval ve škole.

Postup při nálezů alkoholu ve škole

V případě, kdy pracovníci školy naleznou v prostorách školy alkohol, postupují takto: - Tekutinu nepodrobují žádnému testu ke zjištění jeho chemické struktury. - O nálezů ihned uvědomí vedení školy. - Nalezenou tekutinu uloží u vedení školy pro případ usvědčujícího důkazu. - Zpracují stručný záznam o události.

V případě, kdy pracovníci školy zadrží u některého žáka alkohol, postupují takto: - Zabavenou tekutinu nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury. - O nálezů ihned uvědomí

vedení školy. - O nálezu sepíše stručný záznam, s vyjádřením žáka, u kterého byl alkohol nalezen, datum, místo a čas nálezů a jméno žáka. Zápis podepíše i žák, u kterého byl alkohol nalezen (nebo který jej odevzdal). V případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru se žákem je přítomna ředitelka školy nebo její zástupce. Zápis záznamu založí školní metodik prevence do své agendy. - O nálezu vyrozumí zákonného zástupce žáka, a v případě, že se jedná o opakovaný nález u téhož žáka, i orgán sociálně-právní ochrany dítěte, kterým je obecní úřad obce s rozšířenou působností. - V případě podezření, že alkohol obsahuje i jiné příměsi a byl nalezen u žáka, který se jím intoxikoval, předají zajištěnou tekutinu přivolanému lékaři.

Krizový plán související s užíváním omamných a psychotropních látek

Zakázána je výroba, distribuce, přechovávání, šíření i propagace omamných a psychotropních látek (OPL), a to bez ohledu na věk žáka a prostředí, ve kterém by k tomu docházelo. Zakázáno je rovněž navádění k užívání těchto látek. Ten, kdo se hodnověrným způsobem dozví, že jiný připravuje nebo páchá trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 a 188 a spáchání nebo dokončení takového trestného činu nepřekazí, se sám vystavuje trestnímu stíhání. Překazit takový čin lze tím, že ho včas oznámí orgánům Policie ČR nebo státnímu zástupci.

Postup v krizové situaci

V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci OPL v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit. - Návykovou látku je třeba žákovi odebrat a zajistit ji, aby nemohl v konzumaci pokračovat. - Podle závažnosti momentálního stavu žáka, případně dalších okolností, pedagogický pracovník posoudí, jestli mu nehrozí nějaké nebezpečí.

- V případě, kdy je žák pod vlivem OPL do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí škola nezbytnou pomoc a péči a volá lékařskou službu první pomoci. - Jestliže akutní nebezpečí nehrozí, postupuje pedagogický pracovník podle školního řádu školy. Především ihned zajistí vyjádření žáka a vyzve vedení školy. - V případě, že žák není schopen pokračovat ve vyučování, vyzve škola ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole. - V případě, že žák není schopen dbát pokynů zaměstnanců školy, vyzve škola ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole. - Jestliže není zákonný zástupce dostupný, vyzve škola orgán sociálně právní ochrany a vyčká jeho pokynů. Škola může od orgánu sociálně-právní ochrany obce vyžadovat pomoc. - Zákonnému zástupci ohlásí škola skutečnost, že žák konzumoval OPL ve škole i v případě, kdy je žák schopen výuky (dbát pokynů pracovníků školy). - Současně splní oznamovací povinnost k orgánu sociálně-právní ochrany dítěte. Oznamovacím místem je příslušný odbor obce s rozšířenou působností podle místa bydliště dítěte. - V případě uživatele zájmu nebo zájmu jeho zákonných zástupců, poskytne škola informace o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace. Z konzumace OPL ve škole je třeba vyvodit sankce stanovené školním řádem. Nicméně je nutné rozlišovat distributora od uživatele. Uživatel je nebezpečný pouze sobě, distributor všem. Distribuce je trestným činem, užívání OPL je porušením školního řádu. Navádění jiných žáků k užívání návykových látek je považováno rovněž za nebezpečné a protiprávní jednání. V případě podezření na intoxikaci žáka může pedagogický pracovník provést orientační test na přítomnost OPL (zkouška ze slin), ale pouze na základě předem získaného souhlasu zákonného zástupce, resp. žáka staršího 18 let s orientačním testováním žáka na přítomnost OPL. Pokud je výsledek testu pozitivní, postupuje pedagogický pracovník obdobným postupem jako je uvedeno v bodu 3. O události sepíše pedagogický pracovník stručný záznam s vyjádřením žáka. Obdobný postup zvolí pedagogický pracovník i v případě příchodu žáka do školy pod vlivem OPL, resp. kdy nelze prokázat, že se žák intoxikoval ve škole.

Distribuce OPL ve škole Distribuce OPL je v České republice považována za protiprávní jednání. Je proto zakázána a může být kvalifikována jako trestný čin. Množství, které žák distribuuje, není nijak rozhodující.

Přechovávání OPL je také vždy protiprávním jednáním. Množství, které u sebe žák v danou chvíli má, je rozhodující pro to, aby toto protiprávní jednání bylo blíže specifikováno buď jako přestupek nebo v případě množství většího než malého jako trestný čin, ale toto množství nemusí mít žádný vliv na kázeňský postih, který je stanovený školním řádem. Jestliže má pracovník školy důvodné podezření, že ve škole došlo k distribuci OPL, musí o této skutečnosti škola vždy vyrozumět místně příslušné oddělení Policie ČR, protože se jedná o podezření ze spáchání trestného činu. Jestliže se tohoto jednání dopustila osoba mladší 18 let nebo bylo namířeno proti osobě mladší 18 let, vyrozumí škola také zákonného zástupce a orgán sociálněprávní ochrany obce s rozšířenou působností. Pokud v rámci tohoto podezření zajistí pracovníci školy nějakou látku, postupují způsobem popsáním níže.

Nález OPL ve škole

A. V případě, kdy pracovníci školy naleznou v prostorách školy látku, kterou považují za omamnou nebo psychotropní, postupují takto: Látku nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury. O nález ihned uvědomí vedení školy. Za přítomnosti dalšího pracovníka školy vloží látku do obálky, napíše datum, čas a místo nález. Obálku přelepí, přelep opatří razítkem školy a svým podpisem a uschovají ji do školního trezoru. O nález vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky.

B. V případě, kdy pracovníci školy zadrží u některého žáka látku, kterou považují za omamnou nebo psychotropní, postupují takto: Zabavenou látku nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury. O nález ihned uvědomí vedení školy. O nález sepíše stručný záznam s vyjádřením žáka, u kterého byla látka nalezena, datum, místo a čas nález a jméno žáka. Zápis podepíše i žák, u kterého byla látka nalezena (nebo který látku odevzdal). V případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru se žákem je přítomen/na ředitel/ka školy nebo její/jeho zástupce. O nález vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky a informuje zákonného zástupce žáka. V případě, že je látka nalezena u žáka, který se jí intoxikoval, předají látku zajištěnou výše uvedeným postupem, přivolanému lékaři. Může to usnadnit léčbu, neboť u řady jedů jsou známy protijedy. Další postup nutný k identifikaci látky pak zajistí Policie ČR.

C. V případě, kdy pracovníci školy mají podezření, že některý z žáků má nějakou OPL u sebe, postupují takto: Jedná se o podezření ze spáchání trestného činu nebo přestupku, a proto řešení této situace spadá do kompetence Policie ČR. Bezodkladně vyrozumí Policii ČR, zkonzultují s ní další postup a informují zákonného zástupce žáka. Žáka izolují od ostatních a do příjezdu Policie ČR je nutné mít ho pod dohledem. U žáka v žádném případě neprovádějí osobní prohlídku nebo prohlídku jeho věcí.

Příloha č. 4

Krizový plán související s užíváním tabákových výrobků

Ve vnitřních i vnějších prostorách všech typů škol je zakázáno kouřit. Kouřit zde nesmějí žádné osoby a není možné ani zřizovat kuřárny nebo místa pro kouření vyhrazená. Vnější prostory školy jsou označeny viditelným textem doplněným grafickou značkou zákazu kouření.

Postup v krizové situaci

V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci tabákových výrobků v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit. Tabákový výrobek je třeba žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat. Pedagogický pracovník postupuje podle školního řádu školy, o události sepiše stručný záznam s vyjádřením žáka, (zejména odkud, od koho má tabákový výrobek), který založí školní metodik prevence do své agendy. V případě porušení zákazu kouření informuje třídní učitel zákonného zástupce nezletilého žáka. V závažných případech (zejména s ohledem na věk nebo chování dítěte) a jestliže se jednání opakuje, vyrozumí škola orgán-sociálně právní ochrany obce s rozšířenou působností. Škola může od orgánu sociálně-právní ochrany obce vyžadovat pomoc. Z konzumace tabákových výrobků ve škole je třeba vyvodit sankce stanovené školním řádem.

Příloha č. 5

Krizový plán související se šikanou

Charakteristika šikanování

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti. Šikanování se ve své zárodečné formě vyskytuje prakticky na všech školách. Pocit bezpečí každého jedince a jeho začlenění do třídního kolektivu je základní podmínkou vytváření produktivního prostředí a dobrého sociálního klimatu třídy a školy. Všechny školy a školská zařízení mají povinnost předcházet všem náznakům násilí a šikanování. Šikanování v jakékoli formě a podobě nesmí být pracovníky školy akceptováno. Samotní pedagogičtí pracovníci nesmí svým jednáním s některými žáky a chováním vůči nim podněcovat zhoršování vztahů směřující k šikanování těchto žáků jejich spolužáky.

Projevy šikanování

Šikanování má ve svých projevech velice různou podobu. Mezi základní formy šikany patří:

1. Verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana, děje se pomocí ICT technologií).
2. Fyzická šikana, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti).
3. Smíšená šikana, kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.).

Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem skupinové trestné činnosti a v některých opravdu závažných případech může nabýt i rysy organizovaného zločinu. Příklady šikanování jsou uvedeny dále v textu.

Odpovědnost školy

Škola či školské zařízení má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Z tohoto důvodu musí pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění (dále jen trestných činů) vydírání (§ 235), omezování osobní svobody (§ 213), útisku (§ 237), ublížení na zdraví (§ 221-224), loupeže (§ 234), násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (zvláště § 197a), poškozování cizí věci (§ 257), znásilnění (§ 241), kuplířství (§ 204) apod.

Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřečazení trestného činu (§168, 167 trestního zákona). V úvahu přicházejí i další trestné činy jako např. nadřování (§ 166 tr. zákona) či schvalování trestného činu (§165 tr. zákona), v krajním případě i podněcování (§ 164 tr. zákona). Skutkovou podstatu účastenství na trestném činu (§ 10 tr. zákona) může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu např. tím, že ponechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími žáky apod.

Prevence šikanování

Základem prevence šikanování a násilí na škole je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky a mezi žáky a učiteli. Škola při efektivní realizaci prevence šikanování usiluje o vytváření bezpečného prostředí a za tím účelem: - podporuje solidaritu a toleranci, - podporuje vědomí sounáležitosti - posiluje a vytváří podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy - uplatňuje spolupráci mezi dětmi a rozvíjí jejich vzájemný respekt - rozvíjí jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince.

Ředitel školy odpovídá za systémové aktivity školy v oblasti prevence šikanování a násilí. Vychází přitom z komplexního pojetí preventivní strategie, která je ve smyslu Metodického pokynu k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č. j. 20 006/2007-51součástí Minimálního preventivního programu školy.

Ředitel zejména:

Zajistí vzdělávání pracovníků (pedagogických i nepedagogických) v akreditovaných kurzech k problematice šikanování. Vzdělávání pedagogických pracovníků se řídí § 10 vyhlášky č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění vyhlášky č. 412/2006 Sb. Vzdělávání školního metodika prevence ve specializačním studiu se řídí § 9 vyhlášky č. 317/2005 Sb.

Zajistí v souladu s pracovním řádem dohled pedagogických pracovníků nad žáky zejména ve škole před vyučováním, o přestávkách mezi vyučovacími hodinami, mezi dopoledním a odpoledním vyučováním, podle potřeby při přecházení žáků mezi budovami školy, do zařízení školního stravování a do školní družiny. Především v prostorách, kde k šikanování již došlo nebo kde by k němu mohlo docházet.

Zajistí, aby žáci i pedagogičtí pracovníci byli seznámeni s negativními důsledky šikanování, a to jak pro jeho oběti a pachatele, tak i pro celý třídní (školní) kolektiv. Za zvlášť nebezpečnou je třeba považovat tendenci podceňovat počáteční projevy šikanování.

Zajistí doplňování školní knihovny o literaturu z oblasti problematiky násilného chování a šikanování

Pedagogičtí pracovníci vedou důsledně a systematicky žáky a studenty k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, respektujících identitu a individualitu žáka. Pomáhají rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka.

Všichni pedagogičtí pracovníci by měli vnímat vztahy mezi žáky a atmosféru v třídních kolektivech, kde působí, jako nedílnou a velmi důležitou součást své práce. Důležité aktivity školy nelze spojit jen s určitým vyučovacím předmětem nebo skupinou předmětů. Vztahy a chování pedagogických i nepedagogických pracovníků vůči sobě a vůči žákům, ovlivňují chování žáků.

Postupy řešení šikanování

Odhalení šikany bývá obtížné. Významnou roli při jejím zjišťování hraje strach, a to nejen strach obětí, ale i pachatelů a dalších účastníků. Strach vytváří obvykle prostředí „solidarity“ agresorů i postižených.

Účinné a bezpečné vyšetření šikany vychází z kvalifikovaného odhadu stadia a formy šikanování. Existuje rozdíl mezi vyšetřováním počátečních a pokročilých stádií šikanování. Jednotlivá stadia jsou blíže popsána dále v textu pod názvem kapitoly Stadia šikanování.

V rámci první pomoci je nutné při pokročilých, brutálních a kriminálních šikanách spolupracovat s dalšími institucemi a orgány, a to zejména s pedagogicko-psychologickou poradnou, střediskem výchovné péče, orgánem sociálně právní ochrany dítěte, Policií ČR.

V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat jí péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogického centra nebo dalších odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

Metody vyšetřování šikanování:

A. Pro vyšetřování počáteční šikany (se standardní formou) lze doporučit strategii v těchto pěti krocích:

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi.
2. Nalezení vhodných svědků.
3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů).
4. Zajištění ochrany obětem.
5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.

B. Pokročilá šikana s neobvyklou formou – výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování, vyžaduje následující postup:

1. Překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti.
2. Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování.

3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.

4. Pokračující pomoc a podpora oběti.

5. Nahlášení policii.

6. Vlastní vyšetřování.

Výchovná opatření

Doporučuje se dále pracovat s agresorem (jeho náhled na vlastní chování, motivy, rodinné prostředí). V případě potřeby mu zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

Pro potrestání agresorů lze užít i následující běžná výchovná opatření:

- Napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele
- Snížení známky z chování.
- Převedení do jiné třídy.

Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina). V mimořádných případech se užijí další opatření:

Ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místě příslušném diagnostickém ústavu.

Ředitel školy podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.

Spolupráce s rodiči

Pokud rodiče informují školu o podezření na šikanování, je za odborné vyšetření záležitosti zodpovědný ředitel školy. Při nápravě šikanování je potřebná spolupráce vedení školy nebo školského zařízení, školního metodika prevence, výchovného poradce a dalších pedagogických pracovníků, jak s rodinou oběti, tak i s rodinou agresora. Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací. Je nutné předem informovat rodiče o tom, co dělat v případě, když se dozvědí o šikanování

Spolupráce se specializovanými institucemi

Při předcházení případům šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy nebo školského zařízení, školního metodika prevence, výchovného poradce nebo zástupce školy s dalšími institucemi a orgány.

Zejména: - v resortu školství – s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry,

- v resortu zdravotnictví – s pediatri a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie,

- v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou), případně s dalšími neziskovými organizacemi specializujícími se na prevenci a řešení šikany.

Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), ředitel školy nebo školského zařízení oznámí tuto skutečnost Policii ČR.

Ředitel školy oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, ředitel školy zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.

Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování

1. Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být např.:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným. - Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.
- (Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přizpůsobovací konflikty nejsou vzácností!)

2. Přímé znaky šikanování mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.

- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávisným, nebo pohrdavým tónem.

- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil. - Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.

- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich. - Honění, strkání, štouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí. - Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Rodiče žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všímali těchto možných příznaků šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.

- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávalo volný čas, s nímž by se telefonovalo apod.

- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.

- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu. - Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.

- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu). - Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"

- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.

- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.

- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.

- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.

- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.

- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.) - Dítě se vyhýbá docházce do školy.

- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

Stádia šikanování

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šikovníci „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

Stadia šikanování podle Michala Koláře, 1990, 1996, 1997, 2000 aj.